

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 378.017-057,,19”

DOI: 10.12958/2227-2844-2020-2(333)-1-5-15

Васильєва Світлана Олександрівна,

доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна.
sdf234@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-5012-4835>

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ У 50-60 РОКИ ХХ СТ.

У останні десятиліття відбуваються суттєві зміни в галузі освіти, на сьогодні рівень знань учнів – українців, згідно до результатів міжнародного дослідження PISA є не досить високими. Реформування освіти відбувається в організації процесу навчання в середніх освітніх закладах, (впровадження нової української школи), значно змінилась система фінансування вишів, а саме принцип і порядок їх фінансування, ухвалено нову концепцію підготовки педагогічних кадрів. Проте у 60 роки ХХ європейські країни вивчали та переймали наш досвід організації освітнього середовища, українці мали високі наукові досягнення в різних галузях науки, які в своїй основі залежали від підготовки педагогічних кадрів в 50-60-ти роки ХХ ст. Саме тому, вважаємо, за необхідне досліджувати історичний досвід та адаптувати до сучасних умов найкращі педагогічні ідеї минулого. Проте багато дослідників присвятили свої праці вивченню різних аспектів тісно пов'язаних з темою нашого дослідження. Так загальнопедагогічні підходи до аналізу сучасних реформаційних процесів у галузі підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів досліджували: В. Бондар, І. Бех, Н. Бібік, М. Васильєва, В. Моляко, В. Лозова, О. Попова, М. Подберезський, В. Примакова, І. Прокопенко, О. Савченко, В. Шпак, Т. Яценко та інші. Висновки стосовно сучасної історико-педагогічної науки, які вказують на залежність мети, завдань, змісту професіоналізму вчителя, від історичних, економічних і соціальних умов розвитку суспільства, надали: Д. Багалій, Л. Березівська, В. Вихрущ, Л. Вовк, О. Гнізділова, Н. Гупан, Т. Завгородня, І. Зайченко, Л. Зеленська, С. Золотухіна, Г. Корнетов, В. Курило, З. Равкін, О. Сухомлинська, С. Чабанова, М. Чепіль, Л. Штефан, М. Ярмаченко та інші. Проте ми зосередили свою увагу на дослідженні підготовці вчителів у 50-60 роки ХХ ст.

Метою статті стало вивчення досвіду підготовки вчителя у 50-60 роки ХХ століття та визначення ідей які можливо адаптувати для використання у сьогоденні.

Методологічні основи дослідження стало теорія наукового пізнання про єдність процесів, взаємовплив і взаємозалежність явищ об'єктивної дійсності; наукові положення з філософії освіти, принципи єдності теорії та практики, історизму, детермінізму, діяльності, цілепокладання, інтегративності, полікультурності, які забезпечують об'єктивність вивчення предметів і явищ дійсності; положення філософії, соціології, психології, педагогіки про особистість, детермінованість її поведінки зовнішніми й внутрішніми чинниками.

На основі вивчення архівних матеріалів (Зведений звіт педагогічних і учительських інститутів на початок 1953/54, 1954 р.; Народний комісаріат освіти УРСР з 21 січня 1919 р., 1919 р.; Відомості про пед. працівників загальних освітніх шкіл на початок 1953/54 н.р. 1954 р.; Зведений звіт педагогічних училищ 1953/54 н.р., 1954 р.; План розвитку установ народної освіти 1953-59 р., 1954 р.; План розвитку установ, 1953 р.; Постанови Ради міністрів СРСР з питань народної освіти в УРСР від 7 березня – 6 листопада 1953 р., 1953 р.; Постанови та розпорядження Ради міністрів СРСР з питань народної освіти в УРСР (6 січня 1954 р. – 31 грудня 1954 р.), 1954 р.; Стенограма II з'їзду вчителів Української РСР 14-16 жовтня 1959 р., 1959 р.; Стенограма республіканської наради передовиків шкіл робітничої і сільської молоді про хід перебудови роботи шкіл робітничої і сільської молоді в світі рішень XXI з'їзду КПРС і закону про народну освіту 27-28 червня 1960 р., 1960 р.) зазначимо, що у 1950-их роках вищу педагогічну освіту надавали педагогічні та учительські інститути. Також педагогічну освіту можливо було отримати в педагогічних училищах. Обов'язковою умовою вступу до вищих навчальних закладів було представлення характеристики від партійної, профспілкової, комсомольської, інших громадських організацій, керівників промислових підприємств або правління колгоспів. На основі конкурсного відбору зараховували найбільш гідних, підготовлених і здібних, тих, хто добре проявив себе на виробництві. Також надавали переваги особам, які мали стаж практичної роботи (Бабич С. В., Вікторов В. О., Заволока С. П., с. 210).

Зазначимо, що до війни на території України вже була досить розгалужена мережа вищих навчальних закладів – 8 університетів, 24 педагогічних інститутів, 23 учительських (Арсеньев А. М., 1953, с. 2). У 1950-ті роки в Україні мережа педагогічних вишів налічувала 51 вищий педагогічний навчальний заклад. Про розвиток педагогічних навчальних закладів свідчать дані табл. 1.

У ці роки планувалося збільшити кількість педагогічних інститутів, а мережа інших закладів, які надавали педагогічну освіту, скоротити. Про кількісний склад студентського контингенту педагогічних вишів свідчать дані таблиць 2-3.

Таблиця 1

**Мережа вищих та середніх спеціальних навчальних закладів
Міністерства освіти УРСР (Міністерство освіти УРСР
з 23 березня 1946 р. с. 13)**

Характер освіти і рівень вишу	Рік	1952	1953 (план)	1954 (проект)
З відривом від виробництва		46	44	43
Педагогічні інститути		27	32	34
Учительські інститути		19	12	9
Педагогічні ВНЗ та педагогічні інститути		22	9	9
Педагогічні училища		77	78	77
Відділи педагогічних інститутів		52	59	42

Таблиця 2

**Кількісний склад студентського контингенту педагогічних
вишів та педагогічних училищ**

Тип закладу	1951	1952 (за планом)	1953 (очікування)
Педінститути	6 522	7 000	8 500
Учительські інститути	6 026	3 000	5 000
Педучилища	8 637	8 000	8 000

Таблиця 3

**Кількісний склад випускників педагогічних вишів
та педагогічних училищ**

Тип закладу	1951 (звіт)	1952 (план)	1953 (проект)
Педінститути	3347	3900	4325
Учительські інститути	4979	5600	5235
Педучилища	7487	6900	6480

Збільшення абітурієнтів педагогічних навчальних закладів дає підстави для висновку про підвищення в суспільстві престижності вчительської професії.

Зазначимо, що попри те, що прийом абітурієнтів в педучилища за проектом планували зменшити, протягом 1951-1953 рр. кількість студентів у педагогічних училищах, порівняно з даними за період 1946-1950 рр., збільшився на 45%.

Деякі вчительські інститути у 1953 р. були реорганізовані у педагогічні інститути: Житомирський і Білоцерківський учительські інститути іноземних мов та Ізмаїльський, Осипенківський і Рівенський учительські інститути, всього п'ять закладів (План розвитку установ народної освіти 1953-59 р., с. 7-20).

Згідно зі звітом «Про педагогічні й учительські інститути» (План розвитку установ народної освіти 1953-59 р.), підготовку спеціалістів на початок 1953/54 навч. року налічувалось 32 педагогічних інститути,

зокрема: Вінницький, Ворошиловградський, Дрогобицький, Житомирський, Запорізький, Ізмаїльський, Кам'янець-Подільський, Київський, Кременецький, Криворізький, Львівський, Луцький, Мелітопольський, Ніжинський, Одеський, Осипенківський, Полтавський, Рівненський, Сталінський, Станіславський, Сумський, Харківський, Херсонський, Черкаський педагогічні інститути; Білоцерківський, Дніпропетровський, Житомирський, Київський, Одеський, Харківський педінститути іноземних мов; Кіровоградський, Миколаївський інститути (План розвитку установ народної освіти 1953-59 р., с. 7–16). У педагогічних інститутах навчалось 7367 студентів.

Про рівень професійної освіти, яку надавали педагогічні інститути на досліджуваному етапі, свідчить їх організаційна структура і зміст професійної підготовки.

У більшості педагогічних інститутів діяли такі факультети/відділення, спеціальності і спеціалізації, як: математика та фізика, історія, російська мова та література, українська мова та література, іноземна мова (англійська, французька), природознавство, біологія/хімія, географія. У учительських інститутах, які були створені як відділи при педагогічних інститутах, а також в реорганізованих інститутах діяли такі самі факультети, як і в учительських інститутах, але факультет іноземних мов передбачав вивчення англійської та французької мов. За кількістю факультетів більш розширені знання надавали педагогічні інститути, відмінності стосувалися, передусім, у навчанні іноземних мов.

На досліджуваному етапі у підготовці вчителів на перше місце висувалась виховна робота, створення колективу, а не передавання знань та проведення занять за розкладом, розкриття знань у житті, розвиток мислення учнів. До важливих характеристик цього етапу слід віднести завдання, поставлене перед учителями, – наблизити навчання до виробництва та життя.

Як позитивний момент слід відзначити те, що від студентів вимагали вміння поєднувати навчання з суспільно корисною працею. Для оволодіння цим навиком у педагогічних інститутах значна увага приділялась практиці, яку студенти проходили в загальноосвітніх школах та інших навчально-виховних закладах. На I–III курсах студенти проходили практику без відриву від на навчання (тривалість практики 7 тижнів), а на IV–V курсах – з відривом від занять (31-33 тижні) (Зведений звіт педагогічних і учительських інститутів на початок 1953/54., с. 10). Між III та IV курсами студенти проходили практику в літніх таборах, учнівських бригадах тощо як піонервожаті, фізруки або вихователі (тривалість 4-6 тижнів). На IV курсі організовувалась 16-18-тижнева практика, на V курсі практиканти стажувалися переважно у сільських школах (Зведений звіт педагогічних і учительських інститутів на початок 1953/54, 1954 р., с. 11).

Крім того, за перші три роки навчання в педагогічному ВНЗ студенти опановували основи вихованої роботи з учнями молодшого та середнього віку, працюючи в школах, школах-інтернатах, будинках піонерів, дитячих кімнатах при домоуправліннях, на дитячих технічних станціях та станціях юних натуралістів (Зведений звіт педагогічних і учительських інститутів на початок 1953/54, 1954, с. 10). Починаючи з I курсу в педагогічних інститутах організовувались факультативні практикуми та кружкові заняття, метою яких був розвиток у студентів умінь і навичок вихованої роботи. На IV та V курсах студенти працювали у восьмирічних школах різних типів класними керівниками.

Слід підкреслити, що незважаючи на потреби країни у висококваліфікованих педагогічних кадрах, про лозунги партійних органів і органів управління освітою про соціальну роль учителя, кількість годин на вивчення педагогічних дисциплін була недостатньою. Так, у 1960 р. у педагогічних інститутах курсу педагогіки був розрахований на 100 г. (із них 50 лекційних). Для порівняння: у 1939 р. цей курс передбачав 120 г. (80 лекційних), у 1947 р. – 104 г. (70 лекційних) (Зведений звіт педагогічних і учительських інститутів на початок 1953/54, 1954, с. 10; Стенограма республіканської наради передовиків шкіл робітничої і сільської молоді про хід перебудови роботи шкіл робітничої і сільської молоді в світлі рішень XXI з'їзду КПРС і закону про народну освіту 27-28 червня 1960 р., 1960).

Аналізуючи звіти за досліджуваний період завідувачів кафедр педагогіки можемо виділити такі недоліки у педагогічній освіті: програми з педагогіки в ВНЗ не відповідали вимогам суспільства, ні підручники, ні методики, ні форми роботи, ні методи викладання не давали майбутньому вчителю чітких знань, необхідних в умовах нової побудови навчально-виховного процесу, матеріал не викликав інтересу в студентів. Гостро бракувало підручників і навчальних посібників з педагогіки та психології, а наявні мали багато недоліків. Так, у підручниках з педагогіки не було єдиної загальноприйнятої позиції щодо визначення педагогічних понять, недостатньо були розроблені методологічні основи педагогічної науки.

Проілюструвати це можна різним трактуванням вченими такого важливого питання, як суть і алгоритм процесу засвоєння учнями знань та шляхи удосконалення цього процесу. Так, в підручнику Є. Горячкіна етапи пізнання трактувалися як стадії роботи на уроці, а в підручнику для вчительських інститутів «Педагогіка» І. Огороднікова (Огородников И. Т., 1953) і П. Шимбирєва, розглядали процес засвоєння учнями знань як дві складові процесу навчання – сприйняття та осмислення, автори подають відомості про закріплення знань, але не виділяють його як особливий етап навчання, відносять до всього процесу навчання загалом, розглядаючи його як зв'язок із життям. У підручниках недостатньо приділялось видам навчальної діяльності учнів на уроці. Поза увагою авторів підручників з педагогіки залишались питання

засвоєння знань учнями в поєднанні з практикою. У підручнику Б. Єсипова і Н. Гончарова «Педагогіка», підручнику за загальною редакцією І. Каірова бракувало конкретних педагогічних фактів, для них характерний був схематизм.

Ще одним фактором, який негативно позначався на професійній підготовці вчителів було незнання іноземних мов викладачами.

Отже, наліз архівних даних з проблеми дослідження дає підстави свідчити, що в 50-их – першій половині 60-их рр. XX ст. спостерігається низка недоліків у підготовці майбутніх учителів. Крім уже зазначених вище, слід назвати такі: недостатня обізнаність педагогів з методикою навчання; відсутність постійної та систематичної взаємодії педагогічно-професорського складу із практикою роботи в школі; відсутність комплексних досліджень проблеми виховання та навчання; неналежний рівень методичної підготовки вчителів; неглибокі та нестійкі знання студентів педагогічних ВНЗ щодо змісту шкільних підручників, програм, відсутність у студентів навичок та умінь, необхідних для реалізації шкільних програм середньої школи, особливо виховної роботи; суттєві проблеми в оволодінні студентами педагогічною технікою.

Однієї з проблем досліджуваному етапі була відсутність факультетів, курсів у педагогічних інститутах, які б готували керівників шкіл. Про це було наголошено на II з'їзді вчителів України. Учасниками з'їзду було запропоновано запровадити курс практичного керівництва школою. Ця пропозиція була реалізована після проведення в 1959 р. експерименту, котрий дав позитивні результати і полягав у проходженні випускниками педагогічних ВНЗ, які вже мали певний стаж роботи, півторамісячних підготовчих курсів, що давали можливість займати посаду директорів шкіл.

Таким чином, в 50-60 роки XX століття актуалізується проблема підготовки й перепідготовки вчителів. Зазнали розвитку зміст, форми підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів; вони були зумовлені соціальним замовленням держави стосовно сільської школи та середньої освіти загалом. Оновлення змісту шкільної освіти, типів і структур загальноосвітніх шкіл у загальному контексті соціально-економічного розвитку освіти були стимулюючими факторами для розвитку професійного статусу вчителів загальноосвітньої школи.

Виходячи з вище зазначеного вважаємо, що позитивними ідеями які є актуальними і для сьогодення є: відбір найкращих до прийняття на навчання у педагогічні вузи; наявність рекомендаційного листа від закладу освіти, з місця роботи чи громади; при вступі у педагогічний виш, надавати перевагу тим, хто має практичний педагогічний досвід роботи. При організації навчального процесу перевага віддавалась вихованню та організації колективної роботи, що надавало вмінь працювати в команді, що є актуальним і для нашого часу. Наступним спрямуванням у підготовки педагогічних кадрів було наблизити

навчання до виробництва та життя, вважаємо, що сьогодні саме введення інтернатури при підготовки вчителя реалізує зазначене спрямування. Ще важливим напрямом підготовки вчителя була педагогічна практика. Зазначимо, що порівняно з кількома годинами виділених на педагогічну практику сьогодні у ХНПУ імені Г.С. Сковороди порівняно з досліджуваним періодом є зменшеною. Зменшується кількість лекційних годин курсу «Педагогіка»: 1939 р. (пед. інститут.) цей курс передбачав 80 лекційних годин, 1947 р. (пед. інститут.) – 70 лекційних годин; 1960 р. (пед. інститут.) – 50 лекційних годин, 2020 р. (ХНПУ імені Г.С. Сковороди) – 28 лекційних годин.

Аналізуючи недоліки організації педагогічного процесу спільними для того часу і сьогоднішнього є: невідповідність програми з педагогіки вимогам суспільства, постійного удосконалення потребують підручники, методики, форми роботи, методи викладання, відсутність єдиної загальноприйнятої позиції щодо визначення педагогічних понять. Такий стан можемо пояснити вважаємо є низький рівень інтересу до навчання у студентів. Проблема яка залишається частково вирішеною і сьогодні є вільне володіння вчителями іноземними мовами. Проте такі проблеми як не достатня кількість підручників та методичного забезпечення на сьогодні вже є неактуальною завдяки створенню Інтернет мережі та електронних підручників. Вирішена проблема з підвищенням кваліфікації вчителів через створення мережі он-лайн курсів, інститутів які надають змоги підвищення кваліфікації вчителів. Отже, на початок ХХІ століття в педагогічній освіті існують проблеми які є невирішеними ще з 50-60 років ХХ століття, оскільки пов'язані з постійним прогресом у соціумі, можливо саме вони виступають рухомою силою розвитку освіти.

Перспективами подальшого розвідку вважаємо є усвідомлення проблем у підготовці вчителів, розробці практичних кроків щодо їх вирішення, втілення нових освітніх технологій спрямованих на удосконалення підготовки педагогічних кадрів, розробці новітніх форм співпраці між вишами та закладами середньої освіти.

Список використаної літератури

1. Зведений звіт педагогічних і учительських інститутів на початок 1953/54 н. р. *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.3. 1443, арк. 123. **2. Затверджені** штатні розписи та матеріали до них на 1950 р. *ЦДІАК (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.3. 789, арк. 50. **3. Відомості** про пед. працівників загальних освітніх шкіл на початок 1953/54 н. р. *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 16. Оп. 15. ОД.3. 1476, арк. 90. **4. План** розвитку установ народної освіти 1953-59 р. *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.3. 1440. Арк. 49. **5. План** розвитку установ 1953 р. *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.3. 1261. Арк. 104.

6. Постанови Ради міністрів СРСР з питань народної освіти в УРСР від 7 березня – 6 листопада 1953 р. *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.З. 1232. Арк. 22. **7. Постанови** та розпорядження Ради міністрів СРСР з питань народної освіти в УРСР (6 січня 1954 р. – 31 грудня 1954 р.). *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.З. 1413. Арк. 66. **8. Стенограма** II зїзду вчителів Української РСР, Київ 14-16 жовтня 1959 р. *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.З. 2444. арк. 325. **9. Стенограма** республіканської наради передовиків шкіл робітничої і сільської молоді про хід перебудови роботи шкіл робітничої і сільської молоді в світі рішень XXI з'їзду КПРС і закону про народну освіту 27-28 червня 1960 р. м. Харків. *ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)*. Ф. 166. Оп. 15. ОД.З. 2708. арк. 140. **10. Бабич С. В.,** Вікторов В. О., Заволока С. П. Керівні матеріали про школу; за ред. С. В. Бабич. Київ: Радянська школа, 1962. 386 с. **11. Арсеньев А. М.** Подготовка учителей общеобразовательной школы в пятом пятилетнем плане развития СССР. *Советская педагогика*. 1953. №1. С. 3–13. **12. Сластенин В. А.** Формирование личности советского учителя в процессе профессиональной подготовки. М.: Просвещение, 1976. 160 с. **13. Огородников И. Т.** К вопросу о системе курса педагогики и проспекте ученика. *Советская педагогика*. 1953. № 9. С. 3–17.

References

1. Zvedenyi zvit pedahohichnykh i uchytelskykh instytutiv na pochatok 1953/54 n. r. [Information of pedagogical and pedagogical institutes in the beginning of 1953/54 n. p.]. *TsDIAK Ukrainy (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 1443, ark. 123 [in Ukrainian]. **2. Zatverdzeni** shtatni rozpysy ta materialy do nykh na 1950 r. [Approved staff lists and materials for them for 1950]. *TsDIAK (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 789, ark. 50 [in Ukrainian]. **3. Vidomosti** pro ped. pratsivnykiv zahalnykh osvitynykh shkil na pochatok 1953/54 n. r. [Information about ped. employees of general educational schools at the beginning of 1953/54 p.]. *TsDIAK Ukrainy (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 16, Op. 15, OD.Z. 1476, ark. 90 [in Ukrainian]. **4. Plan** rozvytku ustanov narodnoi osvity 1953-59 r. [Plan for the development of public education institutions 1953-59]. *TsDIAK Ukrainy (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 1440, ark. 49 [in Ukrainian]. **5. Plan** rozvytku ustanov 1953 r. [Institutional Development Plan 1953]. *TsDIAK Ukrainy Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 1261, ark. 104 [in Ukrainian]. **6. Postanovy** Rady ministriv SRSR z pytan narodnoi osvity v URSR vid 7 bereznia – 6 lystopada 1953 r. [Resolutions of the Council of Ministers of the USSR on public education in the USSR from March 7 to

November 6, 1953]. *TsDIAK Ukrainy (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 1232, ark. 22. **7. Postanovy** ta rozporiadzhennia Rady ministriv SRSR z pytan narodnoi osvity v URSR (6 sichnia 1954 r. – 31 hrudnia 1954 r.). [Resolutions and orders of the Council of Ministers of the USSR on public education in the USSR (January 6, 1954 - December 31, 1954)]. *TsDIAK Ukrainy (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 1413, ark. 66 [in Ukrainian]. **8. Stenohrama** II zizdu vchyteliv Ukrainskoi RSR, Kyiv 14-16 zhovtnia 1959 r. [Transcript of the Second Congress of Teachers of the Ukrainian SSR, Kyiv, October 14-16, 1959]. *TsDIAK Ukrainy (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 2444, ark. 325 [in Ukrainian]. **9. Stenohrama** respublikanskoi narady peredovykiv shkil robitnychoi i silskoi molodi pro khid perebudovy roboty shkil robitnychoi i silskoi molodi v sviti rishen XXI z'izdu KPRS i zakonu pro narodnu osvitu 27-28 chervnia 1960 r. m. Kharkiv [Transcript of the Republican Meeting of Leaders of Schools of Workers and Rural Youth on the Restructuring of Schools of Workers and Rural Youth in the World of Decisions of the XXI Congress of the CPSU and the Law on Public Education June 27-28, 1960, Kharkiv]. *TsDIAK Ukrainy (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy)*, F. 166, Op. 15, OD.Z. 2708, ark. 140 [in Ukrainian]. **10. Babych, S. V.,** Viktorov, V. O. & Zavoloka, S. P. (1962). Kerivny materialy pro shkolu [Guide materials about the school]. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian]. **11. Arsenev, A. M.** (1953). Podhotovka uchyteliv obshcheobrazovatelnoi shkoly v piatom piatiletnem plane razvytia SSSR. [Training of teachers of a comprehensive school in the fifth five-year plan for the development of the USSR]. *Sovetskaia pedahohyka*, 1, 3-13 [in Russian]. **12. Slastenyn, V. A.** (1976). Formirovanye lychnosti sovetskoho uchytelia v protsesse professyonalnoi podhotovky [The formation of the personality of the Soviet teacher in the process of training]. M.: Prosveshchenye [in Russian]. **13. Ohorodnykov, Y. T.** (1953). K voprosu o systeme kursa pedahohyky y prospektye uchenyka [On the issue of the pedagogy course system and student's prospectus]. *Sovetskaia pedahohika*, 9, 3-17 [in Russian].

Васильєва С. О. Підготовка вчителів у 50-60 роки XX ст.

В умовах євроінтеграційних прагнень України, економічної та політичної глобалізації, стрімкого розвитку науки й техніки значно зростає соціокультурна роль учителя, оскільки він є гарантом майбутнього держави, готуючи нові покоління до виконання соціальних обов'язків, формує культуру молоді. Водночас в останні десятиліття в Україні змінився принцип і порядок фінансування на всіх рівнях, зменшилася державна підтримка освітніх установ. Саме тому вважаємо, за необхідне досліджувати історичний досвід та адаптувати до сучасних умов найкращі педагогічні ідеї минулого. Метою статті стало вивчення досвіду підготовки вчителя у 50-60 роки XX століття та визначення ідей які можливо використовувати для сьогодення. На основі вивчення архівних матеріалів

дійшли висновку, що позитивними ідеями які є актуальними і для сьогодення є: відбір найкращих до прийняття на навчання у педагогічні вузи; наявність рекомендаційного листа від закладу освіти, з місця роботи чи громади; при вступі у педагогічний виш, надавати перевагу тим, хто має практичний педагогічний досвід роботи. При організації навчального процесу перевага віддавалась вихованню та організації колективної роботи, що надавало вмінь працювати в команді, що є актуальним і для нашого часу. Наступним спрямуванням у підготовки педагогічних кадрів було наблизити навчання до виробництва та життя через організацію педагогічної практики з першого року навчання. Читання курсу лекцій з курсу «Педагогіка» у великому обсязі – 80 лекційних годин. Серед недоліків у організації педагогічного процесу які є спільними для того часу і сьогодення: невідповідність програми з педагогіки вимогам суспільства, потреба у постійному удосконаленні підручників, методик, форм роботи, методів викладання, відсутність єдиної загальноприйнятої позиції щодо визначення педагогічних понять. Проте такі проблеми як не достатня кількість підручників та методичного забезпечення на сьогодні вже є неактуальною завдяки створенню Інтернет мережі та електронних підручників.

Ключові слова: вчитель, підготовка вчителя, історія підготовки вчителів.

Васильева С. А. Подготовка учителей в 50-60 года XX века

В условиях евроинтеграционных стремлений Украины, экономической и политической глобализации, стремительного развития науки и техники значительно возрастает социокультурная роль учителя, поскольку он является гарантом будущего государства, готовя новые поколения к выполнению социальных обязанностей, формирует культуру молодежи. Именно поэтому считаем, необходимым исследовать исторический опыт и адаптировать к современным условиям лучшие педагогические идеи прошлого. Целью статьи стало изучение опыта подготовки учителя в 50-60 годы XX века и определения идей которые можно применить в современности. На основе изучения архивных материалов пришли к выводу, что положительными идеями которые актуальны и для нашего времени является: отбор лучших к принятию на обучение в педагогические вузы; наличие рекомендательного письма от учебного заведения, с места работы или общества; при поступлении в педагогический вуз, отдавать предпочтение тем, кто имеет практический педагогический опыт работы. При организации учебного процесса предпочтение отдавалось воспитанию и организации коллективной работы, что формирует умения работать в команде, и является актуальным и для нашего времени. Одним из направлений в подготовке педагогических кадров было приблизить обучение к реалиям школы. Чтение лекций по курсу «Педагогика» было в большом объеме – 80 лекционных часов. Среди недостатков в организации педагогического

процесса которые являются общими для прошлого времени и сегодняшнего: несоответствие программы по педагогике требованиям общества, потребность в постоянном совершенствовании учебников, методик, форм работы, методов преподавания, отсутствие единой общепринятой позиции по определению педагогических понятий. Однако, проблемы с недостатком учебников и методического обеспечения на сегодня уже неактуальна благодаря созданию Интернет сети и электронных ресурсов.

Ключевые слова: учитель, подготовка учителя, история подготовки учителей.

Vasylieva S. Preparation of Teachers in 50-60 Years of the XXth Century

In the context of Ukraine's European integration aspirations, economic and political globalization, the rapid development of science and technology, the sociocultural role of the teacher significantly increases, since he is the guarantor of the future state, preparing new generations for the fulfillment of social responsibilities, and forms the culture of youth. That is why we consider it necessary to study historical experience and adapt the best pedagogical ideas of the past to modern conditions. The aim of the article was to study the experience of teacher training in the 50-60 years of the twentieth century and the definition of ideas that can be applied in modern times. Based on the study of archival materials, we came to the conclusion that the positive ideas that are relevant for our time are: the selection of the best for admission to study at pedagogical universities; the presence of a letter of recommendation from an educational institution, from a place of work or society; when entering a pedagogical university, give preference to those who have practical pedagogical experience. When organizing the educational process, preference was given to education and organization of collective work, which forms the ability to work in a team, and is relevant for our time. One of the directions in the training of teachers was to bring learning closer to the realities of the school. Lectures on the "Pedagogy" course were in large volume – 80 lecture hours. Among the shortcomings in the organization of the pedagogical process that are common for the past and present: the mismatch of the pedagogy program with the requirements of society, the need for continuous improvement of textbooks, methods, forms of work, methods teaching, the lack of a single generally accepted position on the definition of pedagogical concepts. However, problems with the lack of textbooks and methodological support are no longer relevant today due to the creation of the Internet network and electronic resources.

Key words: teacher, teacher training, history of teacher training.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2020 р.

Прийнято до друку 01.03.2020 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л. Ц.